

virček vije izpod skale 'z poke male, kako naprej hiti in se narašča, tukaj pa bere, da potok žene mlinsko kolo, a ponosna reka hiti do morja in ladije nosi prepolne blaga. (Dalje prih.)

Jernej Kopitar.

Zois — Kopitar — Vodnik. Kar je bil Mecena Horacu in drugim pevateljem latinskim, to in še več je bil blagi baron Žiga (Sigismund) Zois Vodniku, Kopitarju in mnogim tedanjim pisateljem slovenskim. Pri njem si je bil ta opomogel do velike učenosti in premožnosti. Uno je pokazal že v prvem svojem književnem delu:

1. *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Laibach, Korn. 1808. 8°. XLVIII. 460. — Slovnica ima sicer štiri razdelke, vendar ni vravnana po slovničnih zahtevah, kar se pojasnuje iz njenega ranega spočetja (cf. *Selbstbiogr.*). V prvem razdelku (Einleitung III — XLVIII) govori o Slovanih, največ po Schlözerju, o Cirilu in Metodu po Nestorju, o narečjih slovanskih, posebej o slovenščini in njeni pismenosti. V drugem (*Elementar-Orthographie* 1—212) o Cirilovi slovanski azbuki in o Bohoričevem latinskem pravopisu razkazuje v obilnih zgledih slovenščine naše razvijanje po stoletjih od 1584 do 1808. V tretjem (*Etymologie* 213—384) razklada besedoslovje, vzlasti oblikoslovje. V četrtem (*Nachschrift* 385—460) doveršuje z Dunaja prvo našo književno dobo in slovstveno vzajemnost po bukvah kranjskih in hrovaških v latinskem, glagoliškem in cirilskem pravopisju. — O tej slovnici piše M. Čop (cf. Šafařík's *Gesch. d. südslaw. Lit.* 1864. I. str. 36): „Seine Grammatik . . . gehört zu den einflussreichsten philologischen Arbeiten, die auf dem Gebiete der slawischen Literatur erschienen sind. Sie ist überreich an hellen Blicken, überraschend neuen Ansichten und gesunden Urtheilen; und durch alles dieses in hohem Grade geeignet, den Sinn des selbstdenkenden Lesers zu wecken, zu schärfen und auf neue Ideen zu führen“. In l. 1833 (v *Slow. ABC-Krieg* str. 2) pravi: „Bis dahin war keine slawische Grammatik erschienen, die auf der Basis allgemeiner (und namentlich altklassischer) philologischer Bildung ruhend, sich durch Berücksichtigung aller slawischen Dialekte auf einen höhern Standpunkt erhoben hätte, und so historisch und philologisch zugleich gewesen wäre“. — Da je „*Saggio grammaticale Italiano-Cragolino composto da Vincenzo Franul de Weissenthurn*“ v Terstu l. 1811 v znanstvenem delu na tanko po Kopitarjevi, in sploh v kateri zgodovinski razmeri je proti prejšnjim in slejšnjim, to sem razkazal l. 1861 v izveštji gimnazije Ljubljanske: „*Slovnice slovenskega jezika*“ (str. 15. 16 itd.). — „*Grammatica nostra dialecti Slavorum interioris Austriae Labaci prodierat A. 1808, non sine fructu popularium, sine Zoilo*“ —

pravi o njej Kopitar sam l. 1840 (v Hesych. Glossograph. str. 71.), in dasi je spočela se bila iz nekakega razpora med njim in Vodnikom, tolaži vendar opomba Kopitarjeva v slovnici sami (str. 388. 389: Professor Vodnik hatte die Güte, bey meiner Abreise von Laibach, die Besorgung der weitem Correctur . . . zu übernehmen), da sta oba, če tudi časih „inimici rei“, prej in slej — po Zoisu — bila si „amici personæ“. —

Dunaj — Kopitar — Censor. „Exeunte 1808 venimus Vienne, Jurisbusque vacavimus usque ad finem 1810, ubi æd Cæsaris Bibliothecam palatinam transivimus... Annalium Litt. Vindobonensium redactionem... nonnisi amicorum hortatu ad anni tempus susceperamus, bene gnari quid negotium requireret majus nostris humeris.. Quod de magistratu nostro censorio... O sadu te delavnosti Kopitarjeve piše spet Čop (cf. Gesch. d. südslaw. Lit. in ABC-Krieg): „Die von ihm in verschiedenen Zeitschriften, namentlich in den Annalen der Literatur des oesterreichischen Kaiserthums, der Wiener Literatur-Zeitung, den durch einige Zeit von ihm redigierten Jahrbüchern der Literatur und selbst ihm oesterreichischen Beobachter zerstreuten kritisch-philologischen Aufsätze verdienten nicht nur wegen ihres durch Scharfsinn, Gelehrsamkeit, fruchtbare Ideen u. s. w. ausgezeichneten Inhalts, sondern selbst wegen ihrer originellen Darstellungsweise gesammelt und vereint herausgegeben zu werden. Eine solche Sammlung, bestimmt den kritischen Sinn anzuregen und zu befruchten, würde nicht nur für slawische Studienfreunde, sondern auch für andere Philologen von weiterem Umblick von Nutzen sein“. — Tej pravični pa resnični želji je deloma že vstregel, deloma hoče še vstreči (in da bi skoro! kajti dotlej se Kopitar v sliki doveršeni kazati ne more —) slavni naslednik njegov, priobčivši:

2. Barth. Kopitar's kleinere Schriften sprachwissenschaftlichen, geschichtlichen, ethnographischen und rechtshistorischen Inhalts. Herausgegeben von Fr. Miklosich. Erster Theil. Wien. Friedrich Beck's Universitäts-Buchhandlung. 1857. 8°. IV. 380.

Kdor te spise zvesto prebira, čuti pač resnico Čopovih besedi, ter želi berž ko berž v roke dobiti še druge, ki jih pa pozna in izdati more le Miklošič. — Tu naj zaznamnjajo se samo še viri, iz kterih so posneti dosedaj priobčeni spiski: Annalen der Literatur und Kunst. Jahrg. 1809—1812; Vaterländische Blätter. Jahrg. 1812—1820; Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst. Jahrg. 1811; Wiener allgemeine Literaturzeitung. 1813; Intelligenzblatt. 1814—1816; Museum. 1812. 1813; Wiener Jahrbücher. 1818. —

Vuk Stefanović Karadžić i Kopitar. Na Dunaju sta se spoznala ta dva moža, in Kopitarju gre zasluga, da je Vuk (roj. 1787, u. 1864) hitrejše zbiral serbske narodne pesni in dajal jih na svetlobo,

da je spisal prvo slovnico in prvi slovar serbskega jezika po govoru prostega naroda, da je vredil serbski pravopis in narodni jezik ločil od cerkvene slovenščine ter povzdignil v književni jezik, da je postal sloveč učitelj svojim rojakom, in kjerkoli se preslavlja Vuk Stefanović Karadžić, ondi se hvalno omenja i Kopitar. — Za znak blagodarnosti je poklonil Vuk koj svojo drugo „Narodno Srbsko Pésnarico“ (u Vienni 1815) Kopitarju, češ, vi ste mene podbunili, da jih počnem izdavat, kot prijatelju serbskega knjižestva, v imenu svojem in vseh Serbov (sviju Serbalja), koji ljubijo svoje narodne pesne in svoje knjižestvo, z lastno čestitko na drugem listu:

3. „Gospodinu Jarneju Kopitaru Krajncu, kes. kraljev. pridvornome Bibliothekaru i Censuru u Vienni, i Varšavskoga jezikoizpitatelnoga sodružestva členu, posvečena“. — O tej posvečbi Kopitar sam piše: „Das zweite Bändchen hat der Herausgeber seinem zwar nicht serbischen, aber doch slavischen Landsmann, dem Hofbibliothekscriptor Kopitar gewidmet. Letzeres, dem unlateinischen Verfasser wohl unbewusst, ganz im liberalen Geiste des Catullischen:

Quoi dono lepidum novum libellum?

Corneli tibi; namque tu solebas

Nostras esse aliquid putare — pesnas.

So steht Herr Vuk auch hierin, wie in allem übrigen, hoch über dem gemeinen Haufen der Buchmacher“ (cf. B. Kop. klein. Schrift. pg. 369). — Še bolj pa mu je pomagal pri slovarju, in v tem — „Srpski Rječnik, istolkovan njemačkim i latinskim riječma“ (u Beču, Wien, Viennae 1818) — v predgovoru str. VIII pravi Vuk: „Što se tiče ovdje Njemačkoga i Latinskog jezika, o tom sam radio sa g. Kopitarom, č. k. dvorskim bibliotekarom; ali opet ako se dje nadje, da su koje riječi rdjavo prevedene, tome sam ja kriv, što mu nijesam znao pravo značenje kazati, a ne on, što ga nije znao Njemački iti Latinski istolkovati“.

Joseph Dobrowsky i Kopitar. Znana menda že v Ljubljani po Zoisu sta ta dva možaka vse leta složno delovala, in Kopitarju spet gre zasluga, da je izšla za staro slovanstvo preznamenita in za tisti čas neprecenljiva knjiga:

4. „Josephi Dobrowsky. . Institutiones Linguae Slavicae Dialecti Veteris“. . Vindobonæ, 1822. 8° LXVIII. 1—720. — Da je to res, pripoznava Dobrowský v slovnici tu in tam, posebej v predgovoru, kjer se spominja tudi Zois (na pr. str. XXXI — diligentissimus et scientissimus rerum Slavicarum collector Baro Sigismundus Zois Lublanæ —) in kjer na koncu (str. LXIII IV) piše: „Optabam equidem opus magis elimatum prodere in publicum. Sed continuis amicorum editionem urgentium hortatibus ante tempus cedendum esse existimavi. Inter quos præprimis nominandus mihi est e Vindobonensibus conjunctis-

simus Kopitarius, bibliothecae palatinae custos, qui corrigendis diligenter plagulis, oblatis e lectissima sua bibliotheca ultro, qui mihi hic deerant, libris, exquirendis, inspiciendis et sedule conferendis quum manuscriptis tum impressis codicibus, quaedam etiam opportune monendo, operam meam multum adjuvit. Brevi ille, spero, Lexico Sloveno-graeco-latino, quod parat, feliciter absoluto, justiore symbolam conferet ad accuratorem penitiorumque sinceræ dialecti veteris scientiam“.

— Kopitarjevo „Grammatik der Slav. Spr.“ je po njegovem odhodu iz Ljubljane na Dunaj med natiskovanjem popravljal Vodnik; Dobrovskega „Institutiones“ pa je po le-tega odhodu z Dunaja v Prago vredoval Kopitar ter pridejal tri dostavke, ki se nahajajo str. 705—720 pod naslovom: Epimetra Kopitarii tria (1. Codex Parisinus ex epistola Bobrowsky; 2. Exemplum Grammaticæ Slovenicæ, editæ Mosquæ A. 1648. communicatum a Luc. Mušickij; 3. Steph. Vujanovski Rukovodstvo k Slavenstev Grammaticé, Viennæ 1793..). — Kakor Vuk Stefanović, tako se je tudi Josef Dobrovský (r. 1753, u. 1829) po Kopitarju soznanil s Slovenci. — Dasi mu iskren prijatelj, vendar jako spoštljivo govori vselej o njem Kopitar, češ, magister, patriarcha, summus Dobrovius itd. — Res, velike pomembe je v slovanskem slovstvu; a — kjerkoli se preslavlja učenjak Josef Dobrovský, ondi se častno omenja i Kopitar.

Poučno berilo.

Golob selec.

Naj bolj čudno potovanje žival se kaže pri selivnem golobu. Pred pa naj bode omenjen golob pismo nos, ki je umetno izučén. Njegov domovinski čut presega vse človeške pojmove. Mej francoskim mestom Bordeaux (reci: Bordo) in belgijskem Bruselj imeli so več let poštno zvezo s pomočjo tega goloba. Osnovana je bila tako, da so v golobnjakih, zapertih koših, dalje odpeljali take golobe, ki so na mah zleteli v svojo domovino, ko so bili izpuščeni. Še bolj mičen je bil poskus, ki so ga naredili golobji prijatelji v Berlinu. Dva goloba pismo nosca so v zapertih koših iz Ahena prepeljali l. 1849 po železnici v Berlin. Goloba nista bila nikoli čez 6 milj daleč od Ahenskega mesta. Ko so jih v Berlinu obložili s pismi in spustili po versti v zrak, bil je jeden v poltretji uri v Ahenu, drug pa je blizo 4 ure porabil časa do doma. Oba goloba sta izpuščena vzdignila se visoko v zrak, letála v velikih kolobarjih nekaj časa okrog in potem kot blisk zletála v ravno mér proti Ahenu.

V novejšem času jeli so na to versto golobov še večjo pozornost obračati, odkar so se jako koristni skazali pri oblegi Pariza, glavnega mesta na Francoskem. Parižani so golobe v kletkah spustili v zrak po